

Znaczenie praktyki-i-przebudzenia¹

Eihei Dōgen

Z języka japońskiego przełożył Hōjun

---

¹ Sanskr. *samudāgama*, chin. *xiu zheng*, jap. *shushō*, 修證. Według Dōgena praktyka i przebudzenie stanowią nierozdzielalną jedność.

Rozdział pierwszy

Ogólne wprowadzenie

Dokładne zrozumienie życia-i-śmierci jest dla praktykującego ścieżkę buddyjską² rzeczą najwyższej wagi. Jeśli w życiu-i-śmierci jest budda³, nie ma życia-i-śmierci. Zrozumiawszy, że życie-i-śmierć nie są niczym innym jak nirwaną⁴, nie czuj odrazy do życia-i-śmierci ani nie pragnij nirwany. Wtedy po raz pierwszy uwolnisz się od życia-i-śmierci. Tę jedyną najważniejszą rzecz powinieneś dogłębnie zrozumieć⁵.

Niezwykłe trudno jest uzyskać ludzkie ciało⁶. Czymś naprawdę niezwykłym jest napotkać Prawo Buddy⁷. Teraz, na skutek dobrych czynów z przeszłości, nie tylko uzyskałeś – jakże trudne do zdobycia – ludzkie odrodzenie, ale również miałeś szczęście napotkać – tak trudną do napotkania – naukę Buddy. Nie pozwól, aby to najlepsze z możliwych odrodzeń wewnątrz życia-i-śmierci, a jakże ulotne, zostało rzucone na wiatr przemijalności.

Trudno jest polegać na nietrwałości i nie wiemy, na jakie źdźbło trawy na jakiej drodze spadnie rosa życia. Z całą pewnością twoje ciało nie należy do ciebie. Życie upływa bardzo szybko i trudno jest je zatrzymać. Szukasz młodości, która gdzieś

---

² Sanskr. *buddha-kula*, chiń. *fojia*, jap. *bukke*, 佛家. Dosłownie „Członka rodziny Buddy”

³ Sanskr. *buddha*, chiń. *fo*, jap. *hotoke*, *butsu*, 佛. Słowo „budda” posiada dwa znaczenia. W węższym zakresie odnosi się tylko i wyłącznie do Buddy Śākyamuniego, historycznego Buddy i wtedy też pisane jest dużą literą. W bardziej ogólnym znaczeniu dotyczy wszystkich innych istot przebudzonych bądź też stanu buddy czyli Przebudzenia.

⁴ Sanskr. *nirvāṇa*, chiń. *niepan*, jap. *nehan*, 涅槃. Dosłownie oznacza „wygaszenie”, „zgaszenie” i oznacza doskonały spokój umysłu po wygaszeniu wszelkich namiętności.

⁵ Sanskr. *saṃsāra*, chiń. *lunhui*, jap. *rinne*, 輪廻. Innymi słowy oznacza to uwolnienie się z wiecznego kołowrotu nieustannego cyklu narodzin i śmierci

⁶ Nauki buddyjskie często mówią o trudności odrodzenia się człowiekiem. Najczęściej przytaczaną parabolą jest na wpół ślepy żółw, który żyje głęboko w otchłani oceanu i raz na sto lat wypływa na powierzchnię wody, na której unosi się kłoda z dziurą. Prawdopodobieństwo odrodzenia się jako człowiek jest mniejsze aniżeli to, iż ów ślepy żółw wychyli szyję i trafi w unoszącą się na wodzie dziurawą kłodę.

⁷ Sanskr. *dhārma*, chiń. *fa*, jap. *hō*, 法. Tu w znaczeniu doktryny buddyjskiej, nauk Buddy.

odeszła a gdy jej poszukać, to nie pozostał po niej żaden ślad. Jeśli dokładnie się nad tym zastanowisz, zrozumiesz, że nie zdołasz napotkać ponownie tego, co minęło. Kiedy nieoczekiwanie nadejdzie śmierć⁸, nie przyjdzie ci z pomocą ani król, ani minister. Nie pomoże ci wierny przyjaciel, służący, żona i dzieci ani majątek. Samotnie udasz się do tamtego świata⁹, a towarzyszyć ci będą jedynie twoje dobre i złe uczynki.

Nie powinieneś przestawać z ludźmi, którzy w tym świecie nie znają prawa przyczyny i skutku. Nie rozumiejąc dokładnie skutku swoich działań, nie zdają sobie sprawy z trzech czasów i tkwią w błędnym poglądzie nie rozróżniając pomiędzy dobrem a złem. Ogólne prawo przyczyny i skutku jest zgodne z prawdą i bezstronne. Czyniąc zło upadasz. Robiąc dobro zdążasz ku górze. Nie ma w tym najmniejszego błędu. Gdyby nie było przyczyny, nie byłoby również skutku, a wówczas żaden z buddów nie pojawiłby się w tym świecie, a Patriarcha¹⁰ nie przybyłby na Zachód.

Są trzy czasy, w których doświadczamy skutków swoich dobrych i złych czynów. Pierwszym jest teraźniejszość, drugim następne życie, trzecim zaś któreś z kolejnych odrodzeń. To nazywa się trzema czasami. Praktykując drogę buddów i patriarchów od samego początku musisz zrozumieć znaczenie zapłaty za czyny w trzech czasach. Gdy tak się nie dzieje, wielu błędzi i wpada w fałszywy pogląd. Nie tylko będziesz utrzymywał błędne poglądy, ale przez długi czas będziesz cierpiał w którymś z trzech

---

⁸ Dosłownie: nietrwałość.

⁹ Chiń. *huangquan*, jap. *kōsen* lub *yomi*, 黄泉. Nazwa pochodzi z mitologii chińskiej, w której mowa o krainie zmarłych o nazwie Huangquan, co dosłownie znaczy „Żółte Źródła”. Pierwsze wzmianki pojawiają się w chińskich tekstach już w VIII wieku p.n.e. W japońskiej mitologii shintō i wedle opisów w *Kojiki* (古事記 712 r. „Księga dawnych wydarzeń”, w przekładzie na język polski ś.p. profesor Wiesław Kotański) *yomi* jest miejscem, gdzie udają się zmarli po śmierci, z którego nie ma powrotu do świata żywych. Po przybyciu na Wyspy Japońskie buddyzmu w VI wieku *yomi* zostało uznane za jedno z piekieł buddyjskich.

¹⁰ Bodhidharma, chiń. Pudidamo lub Damo, jap. Bodaidaruma lub Daruma (?-530?), 菩提達摩. Dwudziesty ósmy patriarcha buddyzmu indyjskiego i pierwszy patriarcha buddyzmu chan. Według tradycji przybył z Indii do Chin, by przynieść przekaz Dharmy Buddy. Mimo że istnieją dokumenty chińskie, które wspominają mnicha buddyjskiego o takim imieniu, są też głosy negujące prawdziwość jego istnienia.

niższych światów¹¹. Naprawdę powinieneś zrozumieć, że w tym życiu masz tylko jedno ciało¹². Hołdując błędnemu pogładowi dopuszczasz się nieprawości. Jest to godne pożałowania. Angażujesz się w niewłaściwe zachowania myśląc, że nie ma w tym nic złego. Mimo że utrzymujesz błędny pogląd mówiący o tym, że nie ma skutków złych uczynków, nie znaczy to, że nie doświadczysz zapłaty za złe czyny.

---

¹¹ Sanskr. *durgati*, chiń. *edao*, jap. *akudō*, 惡道. Dosłownie „zła droga”. Zgodnie z kosmologią buddyjską świat samsary, w którym odradzają się istoty, dzieli się na tzw. trzy sfery lub trzy światy (sansk. *triloka*, chiń. *sanjie*, jap. *sankai*, 三界). Najwyższym z nich jest Świat Bezforemny (sansk. *ārūpya-loka*, chiń. *wusejie*, jap. *mushikikai*, 無色界), sfera bezcielesności. Drugim jest Świat Formy (sansk. *rūpa-loka*, chiń. *sejie*, jap. *shikikai*, 色界), w którym istoty odrzuciły wszelkie pragnienia i pożądania ale pozostało im jeszcze ciało fizyczne. Trzecim natomiast jest Świat Pragnień (sansk. *kāma-loka*, chin. *yujie*, jap. *yokukai*, 欲界). Ów trzeci świat dzieli się na „sześć dróg.” (sansk. *ṣaḍ-gati*, chiń. *liudao*, jap. *rokudō*, 六道). W zależności od wytworzonej przez siebie karmy istot zamieszkujących światy te są podzielone na tzw. trzy niższe ścieżki (chiń. *santu*, jap. *sanzu*, 三途), do których należą od najniższego wymieniając: piekło (sansk. *naraka* lub *niraya*, chiń. *diyū*, jap. *jigoku*, 地獄), świat zwierząt (sansk. *tiryanc* lub *tiryag-yoni*, chiń. *chusheng*, jap. *chikushō*, 畜生) oraz świat głodnych duchów (sansk. *preta*, chiń. *egui*, jap. *gaki*, 餓鬼) oraz tzw. trzy wyższe światy, wśród których jest świat ludzi (sansk. *manusya* lub *pūruṣa*, chiń. *ren*, jap. *nin*, 人), świat półbogów lub demonów wojny (sansk. *āsura*, chiń. *xiuluo*, jap. *ashura*, 阿修羅) oraz świat bogów (sansk. *deva*, chiń. *tian*, jap. *ten*, 天).

¹² Dosłownie: „nie masz ani dwóch, ani trzech ciał”.

Rozdział drugi

Zniweczenie przewin poprzez skruchę

Buddowie i patriarchowie¹³ w swym wielkim miłosierdziu otwierają szeroką bramę współczucia¹⁴ po to, by poprowadzić wszystkie żyjące istoty do osiągnięcia przebudzenia. Któż z bogów i ludzi progu jej nie przekroczy? Choć nikt nie uniknie zapłaty za złe czyny, jakich się dopuścił w którymś z trzech czasów, to czyniąc skruchę zmniejszasz ciężar zapłaty lub niszczysz swe przewiny i oczyszczasz się.

A skoro jest tak właśnie, powinienes ze szczerym sercem czynić skruchę przed buddami przeszłości. W ten sposób moc zasługi płynącej z czynienia skruchy przez buddów przeszłości ratuje ciebie i oczyszcza. Dzięki tej zasłudze rozwijasz czystą, wszechprzenikającą wiarę i wysiłek. Kiedy pojawi się czysta wiara zmienia ciebie i innych, swą dobrotliwością ogarniając wszystkie istoty żyjące i nieożywione¹⁵. Istota tego zawarta jest w następujących słowach:

„ Wy wszyscy buddowie i patriarchowie, którzy w oparciu o drogę Buddy¹⁶ osiągnęliście Drogę¹⁷, okażcie współczucie i wyzwólcie mnie z więzów czynów, jakich się dopuściłem i usuńcie przeszkody w praktykowaniu Drogi - nawet jeśli złe czyny, jakie nagromadziłem w przeszłych żywotach, miałyby być liczne i ciężkie, i stać się

---

¹³ Sanskr. *pitā-maha*, chiń. *zu*, jap. *so*, 祖. W kontekście chińskiego buddyzmu chan i japońskiego zen chodzi o duchowych przodków, nauczycieli, dzięki którym przekazowi terażniejsi uczniowie odziedziczyli linię przekazu Dharmy.

¹⁴ Chodzi tutaj o dostępność nauk buddyjskich.

¹⁵ Sanskr. *sattvāsattva*, chiń. *qing feiqing*, jap. *jō hijō*, 情非情. Świat istot czujących (sansk. *sattva*, chin. *qing*, jap. *jō*, 情), czyli takich, które posiadają świadomość oraz rzeczy nieożywionych (sansk. *asattva*, chin. *feiqing*, jap. *hijō*, 非情), takich jak wszelka roślinność, kamienie, rzeki, itd. De facto w japońskim buddyzmie często te ostatnie również uważane były za czujące.

¹⁶ Tzn. praktykowali ścieżkę buddyjską.

¹⁷ W domyśle „droga prowadząca ku Przebudzeniu.” Jest odpowiednikiem sanskr. *bodhi*, które oznacza Najwyższą i Doskonałą Mądrość Przebudzenia.

przeszkodą na ścieżce. Aby moc tej zasługi-i-mądrości buddy¹⁸ szeroko wypełniła bezkresny wszechświat¹⁹, i abym również obdarowany został współczuciem. Buddowie i patriarchowie przeszłości byli nami i my w przyszłości staniemy się buddami i patriarchami. Wszystkie złe czyny, jakich dopuściłem się w przeszłości na skutek nie mających początku chciwości, gniewu i ignorancji²⁰, będące wytworem ciała, mowy i umysłu²¹, wszystkie je teraz wyznaję ze skruchą”.

W ten sposób czyniąc skruchę z pewnością otrzymasz tajemną pomoc od buddów i patriarchów. Powinieneś z umysłem wypełnionym wiarą, ze złożonymi dłońmi i spuszczoną głową z szacunkiem zwrócić się do Buddy wszystko wyznając. Siła tego wyznania przetnie korzeń przewin.

---

¹⁸ Sanskr. *dharmaparyāya*, chiń. *famen*, jap. *hōmon*, 法門. Dosłownie: „Brama Prawa” – nauki Buddy, które są niczym wrota, ponieważ przechodząc przez nie istoty osiągną Przebudzenie.

¹⁹ „Świat prawa” (sansk. *dharmadhātu*, chiń. *fajie*, jap. *hokkai* lub *hōkai*, 法界). Świat zjawiskowy, w którym działa prawo przyczyny i skutku.

²⁰ Sanskr. *rāga-dvesa-moha*, chiń. *tanchenchi*, jap. *tonjinchi*, 貪瞋癡. Chciwość, gniew i ignorancja - według buddyzmu trzy podstawowe splamienia umysłu, tzw. trzy trucizny (sansk. *tri-viṣa*, chiń. *sandu*, jap. *sandoku*, 三毒).

²¹ Sanskr. *karman*, chiń. *ye*, jap. *gō*, 業. Chodzi o trzy rodzaje uczynków : uczynki ciałem (sansk. *kāya-karman*, chiń. *shenye*, jap. *shingō*, 身業); uczynki mową (sansk. *vāk-karman*, chiń. *kouye*, jap. *Kugō*, 口業); i uczynki umysłem (sansk. *manas-karman*, chiń. *yīye*, jap. *igō*, 意業).

Rozdział trzeci

Przyjęcie wskazań i osiągnięcie stanu buddy²²

Następnie powinienes głęboko okazywać cześć Trzem Skarbom – Buddzie, Dharmie i Sandze²³. Nawet jeśli twoje życie i ciało się zmieniają, przez cały czas powinienes błagać, byś mógł czcić, składać ofiary i służyć Trzem Skarbom. Prawdziwe Prawo przekazywane przez buddów i patriarchów w Indiach i Chinach było pełne czci dla Buddy, Dharmy i Sanghi.

Jeżeli żyjące istoty, które zebrały niewielką ilość zasługi i nie miały szczęścia, by choć usłyszeć miano „Trzy Skarby”, to tym bardziej w czym miałyby przyjąć schronienie²⁴? Nie powinienes być jak ci, którzy ogarnięci strachem, na próżno szukają schronienia w górskich bóstwach i duchach oraz czczą święte kopce²⁵ zewnętrznych

---

²² Chiń. *ruwei*, jap. *nyūi*, 入位. Termin ów posiada kilka znaczeń. Może oznaczać drugi z osiemnastu stopień praktyki (sansk. *avasthā*, chiń. *xiuzhu*, jap. *shujū*, 修住) czyli wzbudzenie w sobie umysłu dążącego ku przebudzeniu lub też jedenasty z owych stopni, który odpowiada wejściu na pierwszy *bhūmi* bodhisattwy. Tutaj oznacza raczej spełnienie warunków dla osiągnięcia przebudzenia. Innymi słowy, przyjęcie wskazań staje się nieodzownym warunkiem osiągnięcia stanu buddy.

²³ Sanskr. *saṃgha*, chiń. *seṅjia*, jap. *sōgya*, 僧伽. Dosłownie „zgromadzenie”. Nazwa wspólnoty mnichów buddyjskich.

²⁴ Sanskr. *śaraṇa*, chiń. *guiyi*, jap. *kie*, 歸依. Dosłownie: szukać schronienia, całkowicie zaufać czemuś. W naukach buddyjskich oznacza to całkowite powierzenie się Trzem Drogocенnościom – Buddzie, Jego Nauce oraz Wspólnocie. Określane jest to mianem „przyjęcia Trzech Schronień (sansk. *triśaraṇa*, chiń. *san guiyi*, jap. *san kie*, 三歸依). Przyjęcie Trzech Schronień jest pierwszym krokiem wejścia na ścieżkę buddyjską. Zazwyczaj wiąże się z tym przyjęcie pięciu podstawowych wskazań (sansk. *pañca-sila*, chiń. *wujie*, jap. *gokai*, 五戒). Są to: powstrzymywanie się od zabijania; powstrzymywanie się od kradzieży; powstrzymywanie się wykroczeń seksualnych; powstrzymywanie się od fałszywej mowy; powstrzymywanie się od przyjmowania używek.

²⁵ Sanskr. *caitya*, chiń. *zhiduo*, jap. *seita*, 制多. Określenie świętego miejsca. Pierwotnie wierzone, że *caitya* to miejsce zamieszkiwane przez duchy ziemi. Indyjscy asceci często zbierali się wokół nich, by prosić o jałmużnę lokalnych pielgrzymów i tym samym składać cześć bóstwom zamieszkującym owo miejsce.

ścieżek²⁶. W ten sposób nie wyzwolisz się z cierpienia. Zamiast tego powinieneś szybko przyjąć schronienie w Trzech Skarbach – Buddzie, Dharmie i Sandze i nie tylko wyzwolić się z cierpienia, ale też urzeczywistnić Umysł Przebudzenia. Przyjmowanie schronienia w Trzech Skarbach oznacza całkowicie czystą wiarę. Czy to za czasów, kiedy Tathagata²⁷ przebywał w tym świecie, czy też po tym jak odszedł w Parinirwanę²⁸ z pochyloną głową i ze złożonymi dłońmi recytuj w następujący sposób:

Przyjmuję schronienie w Buddzie

Przyjmuję schronienie w Dharmie

Przyjmuję schronienie w Sandze

Przyjmuję schronienie w Buddzie, ponieważ jest wielkim nauczycielem. Przyjmuję schronienie w Dharmie, ponieważ jest dobrym lekarstwem. Przyjmuję schronienie w Sandze, ponieważ składa się z doskonałych przyjaciół. Stanie się uczniem Buddy zależy od przyjęcia trzech schronień. Przyjmując jakiegokolwiek wskazania najpierw przyjmuje się Trzy Schronienia, a następnie przyjmuje się wszystkie wskazania. W ten

²⁶ Sanskr. *tīrthya*, chiń. *waidao*, jap. *gedō*, 外道. W Indiach za czasów Buddy Śākyamuniego żyło sześcioro nauczycieli, którzy głosili poglądy sprzeczne z nauką Buddy (sansk. *sat-śastarah* chiń. *liushi waidao* jap. *rokushi gedo*, 六師外道). Byli to: 1) Pūraṇa Kāśyapa (chiń. Fulanna Jiashe, jap. Furanna Kashō, 不蘭那迦葉), który utrzymywał negatywne stanowisko w stosunku do moralności zaprzeczając podziałowi na to, co dobre i złe; 2) Maskarin Gośāla (chiń. Mojiali Qusheli, jap. Makkari Kushari, 末迦梨瞿舍利), który głosił poglądy nihilistyczne; 3) Sañjayin Vailasthaputra (chiń. Shansheye Piluoshizi, jap. Sanjaya Birachishi, 刪闍耶毘羅胝子), sceptyk; 4) Ajita Keśakambalin (chiń. Akiduo Chishekinpoluo, jap. Agita Shishakinpara, 阿耆多翅舍欽婆羅), hołdujący poglądom materialistycznym; 5) Kakuda Kātyāyana (chiń. Jialuojiu Duojiashanyan, jap. Karakuda Kasenen, 迦羅鳩駄迦旃延), który uważał, iż wszechświat istnieje dzięki siedmiu podstawowym elementom – ziemi, wodzie, ogniu, powietrzu, radości, smutkowi i życiu; 6) Nirgrantha Jñātrputra (chiń. Niqiantuo Ruotizi, jap. Nikenda Nyakudaishi, 尼乾陀若提子), założyciel dżinizmu.

²⁷ Sanskr. *tathāgata*, chiń. *rulai*, jap. *nyorai*, 如來. Jeden z tytułów Buddy i najczęściej używany tytuł przez historycznego Buddę w odniesieniu do siebie samego. Najczęstszym tłumaczeniem tego określenia jest „Ten, który odszedł (*tatha-gata*)” bądź „Ten, który przybył (*tatha-agata*),” zakładając, iż historyczny Budda był jednym z wielu buddów, którzy pojawili się przed nim oraz wielu, którzy pojawią się w przyszłości.

²⁸ Sanskr. *parinirvāna*, chiń. *ban niepan*, jap. *hatsu nehan*, 般涅槃. Ostateczna nirwana, którą praktykujący osiąga po śmierci wcześniej za życia osiągnąwszy całkowity stan przebudzenia (*bodhi*). Jest to stan całkowitego wyzwolenia się z samsary, karmy oraz rozpuszczenie się pięciu skupisk (sansk. *skandha-pañcaka*, chiń. *jun*, jap. *goun*, 五蘊).

sposób dzięki przyjmowaniu Trzech Schronień przyjmujesz wskazania. Zasługą płynącą z przyjęcia schronienia w Buddzie, Dharmie i Sandze staje się, gdy doświadcza się jedności z umysłem buddy²⁹. Czy jest to istota boska, człowiek, istota piekielna, głodny duch czy zwierzę, kiedy doświadcza jedności z umysłem buddy, otrzymuje schronienie. Ten, który już schronił się w kolejnych żywotach, światach i miejscach gromadzić będzie zasługę, aż w końcu osiągnie Najwyższe Doskonałe Przebudzenie³⁰. Powinieneś wiedzieć, że zasługa przyjęcia Trzech Schronień jest najczcigodniejszą, najcenniejszą, najgłębszą tajemnicą, nie-do-zrozumienia. Ponieważ pokazał to sam Czczony Przez Świat³¹ wszystkie czujące istoty powinny w to uwierzyć. Następnie powinieneś przyjąć Trzy Grupy Czystych Wskazań³²:

²⁹ Chiń. *ganying dao ciao*, jap. *kannō dōkō*, 感應道交. Interakcja zachodząca pomiędzy czującymi istotami i odpowiedzią buddy. Obopólny rezonans pomiędzy bodźcem po stronie praktykującego oraz reakcją Buddadharmy.

³⁰ Chiń. *enouduo sanmiao sanpudi*, jap. *anokutara sammyaku sambodai*, 阿耨多羅三藐三菩提. Transliteracja sanskryckiego *anuttarā-samyak-sambodhi*, które oznacza Najwyższe Doskonałe Przebudzenie.

³¹ Sanskr. *bhagavat*, chiń. *shizun*, jap. *seson*, 世尊. Jeden z dziesięciu tytułów Buddy. Są to: 1) Ten-który-przyszedł (sansk. *tathāgata*, chiń. *rulai* jap. *nyorai*, 如來); 2) Czci-i-ofiar-godny (sansk. *arhat*, chiń. *yinggong*, jap. *arakan* lub *ōgu*, 應供); 3) Ten-który-posiadł-doskonałą-wiedzę (sansk. *samyak-sambuddha*, chiń. *zhengbianzhi*, jap. *shōhenchi*, 正遍知); 4) Doskonały-w-mądrości-i-postępowaniu-ciałamowy-i-umysłu (sansk. *vidyā-carana-sampanna*, chiń. *mingxing zu*, jap. *myōgyō-soku*, 明行足); 5) Ten-który-odszedł-do-krainy-Przebudzenia (sansk. *sugata*, chiń. *shanshi*, jap. *zenzei*, 善逝); 6) Rozumiejący-sprawę-tego-świata (sansk. *lokavid*, chiń. *shijian jie*, jap. *Sekenge*, 世間解); 7) Nieprześcigniony (sansk. *annutara*, chiń. *wushang shi*, jap. *mujōji*, 無上士); 8) Poskramiacz [ludzkich umysłów] (sansk. *purusadamyā-sāratha*, chiń. *diaoyu daifu*, jap. *jōgojobu*, 調御大夫); 9) Ten-który-naucza-bogów-i-ludzi (sansk. *śāstādevamanusyānām*, chiń. *tian ren shi*, jap. *tenninsi*, 天人師); 10) Czczony-przez-świat (sansk. *bhagavān* lub *lōkanatha*, chiń. *foshizun*, jap. *butsu seson*, 佛世尊).

³² Sanskr. *trividhāni śīlāni*, chiń. *sanju jingjie*, jap. *sanjūjōkai*, 三聚淨戒) ustanowione przez mahāyānę i przeciwstawiane sformalizowanym wskazaniom vinai hīnayāny, które reprezentują bardziej duchowe, aniżeli dosłowne, podejście do zagadnienia moralności. Istnieją dwie podobne ich interpretacje. Pierwsza z nich zawarta jest w *Sutrze sieci Brahmy* oraz w *Sutrze naszyjnika z klejnotów* (chiń. *Yingluo jing*, jap. *Yōrakukyō*, 瓔珞經). Pierwsza i druga grupa wskazań dotyczą własnych korzyści duchowych, a trzecia grupa odnosi się do praktyki, której celem jest korzyść w postaci przynoszenia pożytku innym. Według drugiej interpretacji, o której czytamy w *Yogācārabhūmi-śāstrze* (chiń. *Yuqié lun*, jap. *Yugaron*, 瑜伽論) oraz w *Sutrze o stopniach bhumi bodhisattwy* (sansk. *Bodhisattvabhūmi-sūtra*, chiń. *Dichí jing*, jap. *Jiji kyō*, 地持經), pierwsza grupa wskazań (chiń. *lüyi jie*, jap. *ritsugi kai*, 律儀戒) zawiera w sobie cały zestaw wskazań pratimoksha poziomu hinayāny, tzw. pratimoksha (sansk. *prātimoksa*, chiń. *poluotimucha*, jap. *haradaimokusha*, 波羅提木叉), druga grupa (sansk. *kuśala-dharma-saṃgrāhaka-śīla*, chiń. *she shanfa jie*, jap. *shō zenhō kai*, 攝善法戒) mówi o rozwijaniu dobrych uczynków i nosi taką samą nazwę jak w przypadku wcześniejszej interpretacji, natomiast trzecia grupa nazywana jest „wskazaniami, które przynoszą korzyść istotom (sansk. *sattvānugrāhakaṃ śīlam*, chiń. *raoyi youqing jie*, jap. *nyōeki ujō kai*, 饒益有情戒). W tym przypadku druga i trzecia grupa odzwierciedlają wytyczne mahāyāny, tym samym rozszerzając pierwotną zawartość vinai.

Pierwsze: przestrzegać wszystkich wskazań.

Drugie: praktykować dobro.

Trzecie: pomagać czującym istotom.

Następnie powinieneś otrzymać Dziesięć Poważnych Zakazów:

Pierwsze wskazanie: nie zabijać.

Drugie wskazanie: nie kraść.

Trzecie wskazanie: nie popełniać wykroczeń seksualnych³³.

Czwarte wskazanie: nie kłamać.

Piąte wskazanie: nie spożywać alkoholu.

Szóste wskazanie: nie mówić o błędach innych.

Siódme wskazanie: nie wywyższać siebie i nie poniżać innych.

Ósme wskazanie: nie być skąpym jeśli chodzi o nauki Dharmy.

Dziewiąte wskazanie: nie wpadać w gniew.

Dziesiąte wskazanie: nie lżyć Trzech Skarbów.

Powyższe Trzy Schronienia, Trzy Grupy Czystych Wskazań oraz Dziesięć Poważnych Zakazów otrzymali i podtrzymywali wszyscy buddowie. Ten, kto przyjmuje wskazania urzeczywistnia diamentowy i niezniszczalny owoc Drogi – Najwyższe

---

³³ Sanskr. *daśāsubhāḥ*, chiń. *shie*, jap. *jūaku*, 十惡. Jeden z dziesięciu niewłaściwych czynów który stanowi jedno z tzw. pięciu podstawowych wskazań obowiązujących przy przyjęciu Trzech Schronień. Wymienić można dwa rodzaje seksualnych wykroczeń: (A) dotyczące własnego partnera, (B) oraz cudzołóstwo. Odnośnie pierwszego, dzieli się on na cztery części. 1) niewłaściwe miejsce, np. w obecności wizerunków Trzech Skarbów; w miejscu, gdzie mieszkają rodzice; na zewnątrz przy świetle słonecznym lub świetle księżyca; w pobliżu własnego nauczyciela. 2) niewłaściwa pora: w okresie przyjęcia wskazań, w okresie ciąży; podczas miesiąca po urodzeniu się dziecka; w okresie menstruacji. 3) aby chronić dharmę: na przykład, kiedy uprawiamy seks w dniu, kiedy otrzymaliśmy wskazania. 4) zboczony seks: oralny, analny.

Doskonałe Przebudzenie wszystkich buddów trzech czasów³⁴. Czyż jest jakiś mędrzec, który nie poszukiwałby tego? Czczony Przez Świat wyraźnie pokazał wszystkim czującym istotom, że przyjmując wskazania buddów osiągają ich stan i urzeczywistniają to samo Wielkie Przebudzenie, w rzeczywistości stając się dziećmi wszystkich buddów³⁵. Wszyscy buddowie przebywają w tym stanie utrzymując te wskazania, nie pozostawiając myśli ani wrażeń w żadnym z kierunków. Wszystkie czujące istoty wiecznie w nim przebywając posługują się nim nie objawiając w swych myślach i wrażeniach żadnego z kierunków³⁶. Wówczas we wszystkich dziesięciu kierunkach wszechświata ziemia, trawa, drzewa, żywopłoty, mury, dachówki i kamienie nauczają Prawa Buddy³⁷. A wszyscy, którzy czerpią korzyści ze wzbudzonych z nich wiatru i wody, wspierani przez cudownie tajemne i niemożliwe do pomyślenia

---

³⁴ Sanskr. *tri-y-adhva-jina*, chiń. *sanshi fo*, jap. *sanzenbutsu*, 三世佛. Są to: Budda Amithāba (budda przeszłości), Budda Śākyamuni (historyczny Budda) oraz Budda Maitreya (budda przyszłości).

³⁵ Jest to fragment pochodzący z *Sutry sieci Brahmy*. Sutra ta zawiera zasady dyscypliny bodhisattwy. Została przywieziona do Chin w VI wieku przez Paramārthę - indyjskiego mistrza szkoły yogāczāry. W Japonii jest jednym z najważniejszych tekstów każdej ze szkół buddyzmu. W tradycji zen sōtō, obok *Czteroczęściowej vinai szkoły Dharmaguptaków* (sansk. *Dharmaguptaka-vinaya*, chiń. *Sifen li*, jap. *Shibunritsu*, 四分律), pozostałych tekstów vinai i pratimoksha, *Sutra sieci Brahmy* jest jednym z ważniejszych tekstów dla mnichów i jest recytowana regularnie dwa razy w miesiącu podczas pełni i nowiu księżyca w trakcie tzw. ceremonii odnowienia wskazań (sansk. *pośadha*, chiń. *busa*, jap. *fusatsu*, 布薩). W odróżnieniu od zwyczajnej vinai (chiń. *lu*, jap. *ritsu*, 律) - która nie była odgórnie narzuconym systemem zakazów obowiązujących wspólnotę mnichów, a powstawała w oparciu o wykroczenia, jakich dopuszczali się uczniowie za czasów Buddy Śākyamuniego - w *Sutrze sieci Brahmy* czytamy, że jej źródłem jest sam Budda Vairocana (chiń. Piluzhenafu, jap. Birushanabutsu, 毘盧遮那佛 lub Dainichinyorai, 大日如來), ucieleśnienie ciała prawdy (sansk. *dharmā-kāya*, chiń. *faxin*, jap. *hosshin*, 法身), jednego z tzw. trzech ciał buddy (sansk. *trikaya*, chiń. *sanshen*, jap. *sanjin*, 三身) - absolutnej natury umysłu buddy. Ów Absolutny Budda wypromieniował niezliczone miliardy Buddów Śākyamunich w postaci ciała emanacji (sansk. *nirmāṇa-kāya*, chiń. *yingsheng*, jap. *ōjin*, 應身), którzy podczas obecnej tzn. pomyślniej kalpy mieli przekazać nauki niezliczonym czującym istotom dotyczące wskazań pierwotnego umysłu buddy, przekazywanych od buddy do buddy. Jako że według *Sutry sieci Brahmy* owych dziesięć głównych oraz czterdzieści osiem pomniejszych wskazań są wskazaniem, które przyjmują wszyscy buddowie, a sam tekst jest pierwotnym źródłem wszystkich buddów i warunkiem dla osiągnięcia najwyższego stanu buddy, wytycza on w jasny sposób drogę praktyki na poziomie mahāyāny do osiągnięcia Przebudzenia na poziomie stanu buddy.

³⁶ „Kierunek” oznacza tutaj świat zjawiskowy, przedmiot działania świadomości a więc „wrażeń i myśli”. Buddowie pasywnie przebywający w tym stanie (sansk. *samādhi*, chiń. *sanmei*, jap. *zammai*, 三昧) nie lgnąc do zewnętrznych bodźców pozostawiają żadnych myśli ani wrażeń. Czujące istoty natomiast, aktywnie przebywając w świeckim świecie, muszą posługiwać się intelektem, lecz nie przywiązują się do obiektów jego działania tym samym „nie objawiając w swych myślach i wrażeniach żadnego z kierunków”.

³⁷ Sanskr. *buddha-kārya*, chiń. *foshi*, jap. *butsuji*, 佛事. Dosłownie „rzecz, którą czyni Budda.”

nauczanie³⁸ osiągają bliskie³⁹ Przebudzenie. Taka jest zasługa, która nie jest działana. Taka jest zasługa, która nie jest tworzona. To wzbudzenie w sobie umysłu dążącego do osiągnięcia Przebudzenia.

---

³⁸ Sanskr. *nairmāṇika-buddha*, chiń. *fohua*, jap. *bukke*, 佛化.

³⁹ W znaczeniu „inherentne”.

Rozdział czwarty

Złożenie ślubowania⁴⁰ i przynoszenie pożytku istotom

Wzbudzenie w sobie umysłu dążącego do osiągnięcia przebudzenia⁴¹ jest ślubowaniem wyzwolenia wszystkich czujących istot przed osiągnięciem przebudzenia samemu. Niech to będzie osoba świecka, mnich, istota niebiańska czy zwyczajny człowiek, w chwili cierpienia lub radości - każdy powinien natychmiast wzbudzić w sobie umysł dążący do wyzwolenia najpierw wszystkich innych żyjących istot zanim samemu osiągnie przebudzenie. Nawet ktoś niczym się niewyróżniający, jeśli wzbudzi ten umysł, jest przewodnikiem wszystkich czujących istot. Nawet siedmioletnia dziewczynka może zostać najwyższym nauczycielem czterech rodzajów uczniów Buddy⁴² i być niczym współczujący ojciec dla wszystkich czujących istot. Nie zastanawiaj się nad tym czy ktoś jest mężczyzną czy kobietą. Takie jest najwspanialsze ze wszystkich Prawo ścieżki buddyjskiej.

Wzbudziwszy umysł dążący ku przebudzenia, choćbyś nieustannie odradzał się na któryś z czterech sposobów⁴³ na którejs z sześciu ścieżek istnienia wszystkie one są szansą praktykowania i wzbudzenia w sobie umysłu pragnącego osiągnięcia przebudzenia. Nawet jeśli do chwili obecnej marnowałeś swoje życie, jeszcze w tym

---

⁴⁰ Chodzi o ślubowanie wzbudzenia w sobie umysłu pragnącego osiągnięcia przebudzenia.

⁴¹ Sanskr. *bodhi-citta-utpāda*, chiń. *fapudixin*, jap. *bodaishin*, 菩提心. Umysł aspirujący do osiągnięciu najwyższego stanu buddy. W istocie to samo co umysł buddy (chiń. *foxin*, jap. *busshin*, 佛心). Umysł nazywany jest aspiracją (sansk. *adhyāśaya*, chiń. *faxin*, jap. *hosshin*, 發心), kiedy budzi się w nim pragnienie osiągnięcia najwyższej mądrości (*bodhi*).

⁴² W pełni wyświęconych mnichów (sansk. *bhikṣu*, chiń. *biqui*, jap. *biku*, 比丘), w pełni wyświęconych mniszek (sansk. *bhikṣuṇī*, chiń. *biquini*, jap. *bikuni*, 比丘尼), świeckich męskich praktykujących (sansk. *upāsaka*, chiń. *youpose*, jap. *ubasoku*, 優婆塞) oraz świeckich praktykujących kobiet (sansk. *upāsikā*, chiń. *youpoyi*, jap. *ubai*, 優婆夷)

⁴³ Cztery rodzaje narodzin (sansk. *catasro-yanayaḥ*, chiń. *sisheng*, jap. *shishō*, 四生). Są to: 1) narodziny z jaja (sansk. *aṅḍa-ja*, chiń. *luansheng*, jap. *ranshō*, 卵生), 2) narodziny z łona (sansk. *jarāyujā*, chiń. *taisheng*, jap. *taishō*, 胎生), 3) narodziny z wilgoci (sansk. *saṃsveda-jā*, chiń. jap. *shisshō*, 濕生), 4) narodziny w wyniku przemiany (sansk. *upapāduka*, chiń. *huasheng*, jap. *kesshō*, 化生, np. narodziny boga)

zyciu natychmiast powinienes wzbudzić w sobie to ślubowanie. Nawet jeśli zasługi potrzebne do osiągnięcia stanu buddy dojrzały i są w pełni doskonałe, powinienes je ofiarować czującym istotom, by osiągnęły przebudzenie i stały się buddami. Są też takie istoty, które praktykują przez niezliczone eony⁴⁴ przynosząc pożytek innym istotom i je najpierw przeprawiając na drugi brzeg⁴⁵ samemu nie stając się buddą.

Przynoszenie pożytku czującym istotom wiąże się z czterema rodzajami mądrości. To szczodrość, miłujące słowa, dobrotliwość oraz utożsamianie się z innymi⁴⁶. One to są praktyką i ślubowaniem bodhisattwy⁴⁷. Szczodrość oznacza nie łaknienie niczego. Mimo iż nie posiadasz niczego [co mógłbyś dać], nie oznacza to, że nie możesz niczego ofiarować. Nie odczuwaj niechęci, gdy przedmiotem dawania jest coś małego, [ponieważ] zasługa [z tego płynąca] jest prawdziwa. A zatem powinienes ofiarować choćby pojedynczą frazę lub pojedynczy wers Prawa. To staje się nasieniem dobra w tym i przyszłym zyciu. Powinienes ofiarować pojedynczą monetę, źdźbło trawy, dzięki czemu rosną korzenie dobra w obecnym i przyszłym świecie. Prawo staje się skarbem, skarb staje się Prawem. Jednak dający nie pragną od nikogo odpłaty

---

⁴⁴ Sanskr. *kalpa*, chiń. *jie*, jap. *kō*, 劫. Najdłuższy okres czasu w indyjskiej kosmologii, który odpowiada czasowi pomiędzy stworzeniem, trwaniem, końcem i ponownym stworzeniem wszechświata. Jednym z przykładów obrazujących długość kalpy jest parabola definiująca kalpę jako czas, jaki musi minąć zanim zbierzemy wszystkie ziarenka maku rozrzucone w mieście rozciągniętym na obszarze około szesnastu tysięcy metrów kwadratowych, zakładając, iż podnosimy jedno ziarno raz na trzy lata.

⁴⁵ Sanskr. *pāramitā*, chiń. *boluomiduo*, jap. *haramita*, 婆羅蜜多). Dosłownie: przejście na drugi brzeg⁷⁷. Termin ten odnosi się do praktyk, dzięki którym jesteśmy w stanie przekroczyć ocean samsary i świat narodzin i śmierci i dostać się na drugi brzeg, nirwanę.

⁴⁶ Są to tzw. cztery sposoby, w jakie bodhisattwa zjednuje sobie innych, by tym samym nieść pomoc istotom (sansk. *catuḥ-saṃgraha-vastu*, chiń. *sì shefa*, jap. *shi shōhō*, 四攝法). Szczodrość (sansk. *dāna*, chiń. *bushi*, jap. *fuse*, 布施) może być zarówno materialna jak i niematerialna, np. głoszenie nauki Buddy. Miłujące słowa (sansk. *priya-vacana*, chiń. *aiyu*, jap. *aigo*, 愛語) to zwracanie się do innych życzliwie. Dobrotliwość lub działanie przynoszące pożytek (sansk. *artha-kriyā*, chiń. *lixing*, jap. *rigyō*, 利行) to pomaganie istotom za pomocą czynów ciała, mowy i umysłu. Utożsamianie się z innymi (sansk. *samānāthatā*, chiń. *tongshi*, jap. *dōji*, 同事) to stawianie siebie w takiej samej sytuacji co inni i towarzyszenie im w tym co robią. Związane jest to z tym, że bodhisattwa jest też w stanie przyjąć formę poszczególniej istoty, by tym samym jej pomóc.

⁴⁷ Chiń. *pusa*, jap. *bosatsu*, 菩薩). Osoba, która wzbudziła w sobie umysł pragnienia osiągnięcia Przebudzenia (sansk. *bodhi-citta-utpāda*, chiń. *faxin*, jap. *hosshin*, 發心 lub *hotsubodaishin*, 發菩提心) nie dla siebie samego, lecz dla wszystkich czujących istot.

i wdzięczności; oni sami użyczają swej siły. Budowanie łodzi i stawianie mostów są również aktami ofiarowania, a i w zarabianiu na utrzymanie i wytwarzaniu przedmiotów nie ma z ich natury niczego, co nie byłoby daniem.

Miłujące słowa oznaczają, że kiedy patrzymy na istoty, w naszym umyśle wzbudzamy współczucie i zwracamy się do nich troskliwie. Współczujemy żyjącym istotom niczym niemowlęciu⁴⁸. Takie myśli winniśmy gromadzić i zwracać się do nich; to właśnie miłujące słowa. Prawych powinniśmy chwalić, a nad nieprawymi litować się. Mowa, która za podstawę ma miłujące słowa, ma siłę przewycięzania zaprzysięgłych wrogów i powodowania przychylności władzy. Kiedy ludzie bezpośrednio słyszą miłujące słowa ich twarz się rozjaśnia i serce się raduje. A tym bardziej zatrzymujemy w swym sercu miłujące słowa usłyszane za naszymi plecami. Powinieneś wiedzieć, że miłujące słowa mają moc poruszenia niebios.

Dobrotliwość oznacza przynoszenie pożytku wszystkim istotom, bez względu czy szlachetnym czy też nikkzemnikom. Ten, który pomógł bezbronnemu żółwiowi⁴⁹ czy choremu wróblowi, nie oczekiwał w zamian żadnego uznania czy podzięk⁵⁰.

---

⁴⁸ Jest to fragment pochodzący z dwunastego rozdziału *Sutry lotosu tajemnego prawa* (sansk. *Saddharmapuṇḍarīka-sūtra*, chiń. *Miaofalianhuaing*, jap. *Myōhō renga kyō*, 妙法蓮華經).

⁴⁹ Jest to odniesienie do opowieści pochodzącej z „Kong Yu zhuan” (jap. „Kō Yu den”, 孔愉傳, „Przekaz o Kong Yu”) z *Kroniki dynastii Jin* (chiń. *Jinshu*, jap. *Shinjo*, 晉書), chińskiej kroniki historycznej z ok. 664 roku. Tytułowy Kong Yu spacerując nad brzegiem rzeki zobaczył uwięzionego w pułapkę żółwia, który miał zostać sprzedany, odkupił go i wypuścił z powrotem do rzeki. Żółw, odpływając, czterokrotnie zwrócił głowę w lewą stronę. Kiedy w późniejszym czasie Kong Yu został mianowany namiestnikiem prowincji Yufou (jap. Yofu, 余府), odlano mu pieczęć z widniejącą nań głową żółwia, która była odwrócona w lewą stronę. Czterokrotnie próbowano odlać na nowo pieczęć, ale za każdym razem było tak samo.

⁵⁰ Odniesienie do starożytnej przypowieści chińskiej. Za czasów panowania wschodniej dynastii Han (25-220 n.e.) dziewięcioletni Yang Bao bawiąc się w górach Huayin (jap. Kainsan, 華陰山) pomógł leżącemu na ziemi wróblowi, którego zaczęły już zjadać mrówki po tym, gdy został zaatakowany przez sowę. Yang Bao zaopiekował się nim i do wieczora ptak ozdrowiał. Tej samej nocy we śnie pojawił mu się wysłannik bogini Xiwangmu (jap. Seiōbo, 西王母) i w podziękę ofiarował mu cztery białe pierścienie przepowiadając, że każdy z jego potomków, aż po czwarte pokolenie, będzie nosić ów pierścień, który należy się tylko tym, którzy odznaczają się czystym sercem i osiągną ranki tzw. „trzech eksceleńcji” (chiń. *sanfu*, jap. *samfu*, 三府), co było zbiorowym określeniem na trzech najwyższych urzędników w starożytnych Chinach. Należeli do nich: Najwyższy Sekretarz (chiń. *taishi*, jap. *daishi*, 太師), Najwyższy Guwerner (chiń. *taifu*, jap. *daihu*, 太傅) oraz Najwyższy Obrońca (chiń. *taibao*, jap. *daiho*, 太保). Słowa przepowiedni ziściły się i przez cztery następne pokolenia synowie Yang Bao służyli w urzędzie „trzech eksceleńcji”.

Kierowany był jedynie chęcią pomocy. Głupcy myślą, że kiedy przedłożą dobro innym nad własne, ich interesy na tym ucierpią. Ale jest to błędne myślenie. Dobrotliwość jest wszechogarniająca i przynosi korzyść tak samo innym, jak i nam samym. Utożsamianie oznacza nierozróżnianie - nie robienie różnicy między sobą a innymi. Podobnie jak Tathaghata, który w ludzkiej formie żył tak jak ludzie. Najpierw innych winniśmy utożsamiać z sobą, a następnie siebie z innymi. Wraz z upływem czasu my sami jak i inni stajemy się jednym. Przypomina to ocean, który nie odmawia żadnej wodzie wstępu. Dlatego wszystkie wody zbierając się razem tworzą jeden ocean. Powyższe nauki są praktyką ślubowania umysłu bodhisattwy, dlatego powinieneś w ciszy nad nimi rozmyślać i nie lekceważyć ich. Czcij i składaj cześć ich zasłudze, która jest w stanie wyzwolić wszystkie istoty przeprowadzając je na drugi brzeg.

Rozdział piaty

Okazywanie wdzięczności poprzez podtrzymywanie praktyki⁵¹

Ludzie zamieszkujący południowy kontynent Jambudvīpy⁵² są w stanie wzbudzić umysł dążący ku przebudzenia. Powinieneś zatem radować się, iż teraz, na skutek przyczyn i warunków oraz ślubowania odrodziłeś się w tym świecie Sahā⁵³ i miałeś szansę spotkania nauki Buddy Śākyamuniego. W ciszy zastanów się nad tym, iż gdyby w tych czasach nie pojawiło się Prawdziwe Prawo, nie mógłbyś napotkać go, nawet porzuciwszy dlań własne życie. Powinniśmy żarliwie pragnąć, by móc dziś spotkać na swej drodze Prawdziwą Dharmę. Słuchaj co powiedział Budda: „Kiedy spotkasz mistrza, który prawi o Przebudzeniu, nie zważaj na jego urodzenie ni na wygląd. Nie czuj niechęci do jego wad i nie zastanawiaj się nad tym, jak postępuje, lecz ze względu na jego mądrość składaj przed nim pokłony trzy razy dziennie okazując mu szacunek nie dając mu żadnych powodów do zmartwienia.”

Możemy teraz widzieć buddów i słuchać ich nauki dzięki współczuciu wszystkich buddów i patriarchów będącym skutkiem ich nieprzerwanej praktyki. Gdyby nie bezpośredni przekaz z umysłu do umysłu buddów i patriarchów, jakże mogłoby ono osiągnąć naszych czasów? Powinniśmy czuć wdzięczność choćby za pojedyncze słowo, za każdy wers Dharmy. Jakże zatem nie spłacić ogromnego długu wdzięczności za nieprzewyższone i wielkie Prawo Oka i Skarbca Prawdziwego Prawa? Zraniony wróbel nie zapomniał okazanej mu życzliwości odpłacając się swemu dobroczyńcy

---

⁵¹ Chiń. *xingchi*, jap. *gyōji*, 行持. Nieustanne trwanie w praktyce buddyjskiej.

⁵² Chiń. *yanfundī*, jap. *enbudai*, 閻浮提. W kosmologii buddyjskiej jest to jeden z kontynentów, który rozciąga się na południe od stojącej w centrum wszechświata góry Sumeru (chiń. *xumishan*, jap. *shumisen*, 須弥山). Kontynent ten zamieszkiwany jest przez ludzi.

⁵³ Chiń. *suopo*, jap. *shaba*, 娑婆. Sahā oznacza „miejsce, w którym doświadcza się cierpienia” i mianem tym określa się świat, w którym żyjemy i w którym Budda Śākyamuni nauczał Prawa.

pierścieniami Sanfu⁵⁴. Nie zapomniał o swym wybawcy również bezradny żółw, który spłacił swój dług w pieczęci Yufou⁵⁵. Jeśli nawet zwierzęta okazują wdzięczność za okazaną im dobroć dla czegoż ludzie o tym nie wiedzą?

Owdzięczenie się nie tkwi w niczym innym jak tylko w codziennym podtrzymywaniu praktyki, i jest ono prawdziwą drogą - nie marnowaniem ani jednego dnia. Na tym właśnie polega podtrzymywanie praktyki. Czas pędzi szybciej aniżeli strzała. Życie jest bardziej ulotne aniżeli kropla rosy. Bez względu na to jak dobre posiadasz zręczne środki⁵⁶ nie zdołasz przywrócić minionego dnia. Przeżyć na próżno pełnych dni i miesięcy sto lat to żal zmarnowane go ciała. Nawet jeśli dniami i miesiącami przez sto lat miałybyś się jako niewolnik obiektów zmysłów⁵⁷, to jeśli przez dzień jeden podtrzymywałbyś praktykę, nie tylko sięgnie ona stu lat tego życia, ale również wyzwoliłbyś sto lat swojego poprzedniego jak i następnego życia. Owo życie przez ten jeden dzień stałoby się życiem godnym czci, a ciało godnym czci ciałem. Powinieneś okazywać miłość ciału i umysłowi, które podtrzymują praktykę, oraz szacunek samemu sobie. To dzięki podtrzymywaniu naszej praktyki ukazują się przed nami praktyka wszystkich buddów i dzięki temu osiągamy Wielką Drogę wszystkich buddów. Dlatego właśnie nawet jeden dzień podtrzymywania praktyki staje

---

⁵⁴ Patrz przypis 110.

⁵⁵ Patrz przypis 109.

⁵⁶ Sanskr. *upāya-kauśalya*, chiń. *fangbian shanqiao*, jap. *hōben zenkō*, 方便善巧. Metoda, środek, zręczność w środkach. Chodzi o nauki, które udzielane są zgodnie z potencjałem ucznia. Jedną z najbardziej znanych paraboli będących typowym przykładem *upāya* jest historia o płonącym domu z trzeciego rozdziału *Sutry lotosu tajemnego prawa*. Otóż pewnego dnia w domu zamieszkanym przez zamożnego ojca z dziećmi wybuchł pożar. Ojciec próbował krzykiem zmusić dzieci, by opuściły płonący dom, ale te zajęte były zabawą i nie zwracały uwagi na panikę ojca. Wówczas mężczyzna wymyślił praktyczny sposób na to, by uratować dzieci przed spłonieniem. Jako że wiedział, iż te uwielbiają zabawki, zawołał je, by wyszły na zewnątrz przed bramę, gdzie stoją wozy zaprzężone w kozy, jelenie i woły, o których od zawsze marzyły. Jak się spodziewał, po chwili dzieci wybiegły dławionego przez ogień domu, ale zamiast wozów, które obiecał im ojciec, czekał na nie wóz wysadzony drogocennymi kamieniami zaprzężony w najczystszej krwi, przepięknego bawoła. W tej paraboli ojciec jest Buddą a dzieci to czujące istoty. Pałący się dom to świat pożerany płomieniami narodzin, starości, choroby i śmierci. Nauki Buddy są zatem jak obietnica ojca, który zapewnia je o tym, iż większą błogością niż przyziemne przyjemności jest osiągnięcie nirwany.

⁵⁷ Dosłownie: „dźwięków i kształtów”.

się nasieniem i praktyką podtrzymywaną przez wszystkich buddów. Wszyscy buddowie, o których tutaj mowa, są Buddą Śākyamunim. Budda Śākyamuni jest właśnie umysłem będącym buddą⁵⁸. Wszyscy buddowie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, w chwili, kiedy osiągają stan buddy, bez wątpienia stają się Buddą Śākyamunim, są umysłem będącym właśnie buddą. Powinieneś studiować znaczenie tego, kto jest umysłem będącym właśnie buddą, a w ten sposób naprawdę odwdzięczasz się za dobro, które otrzymałeś od buddy.

---

⁵⁸ Chiń. *jixin shi fo*, jap. *sokushin ze butsu*, 即心是佛. Umysł czujących istot jest już od samego początku buddą, niezależnie od tego czy poprzez praktykę i dyscyplinę nad nim pracujemy i oczyszczamy go. Wyrażenie często używane w szkołach buddyzmu tzw. natychmiastowych ścieżek, szczególnie w czan.

(wersja oryginalna)

修證義

第一章

總序

生を明らめ死を明らむるは佛家一大事の因縁なり、生死の中に佛あれば生死なし、但生死即ち涅槃と心得て、生死として厭うべきもく、涅槃として欣うべきもなし、是時初めて生死を離るる分あり、唯一大事因縁と究盡すべし。人身得ること難し、佛法値うこと希れなり、今我等宿善の助くるに依りて已に受け難き人身を受けたるのみに非ず遇い難き佛法に値い奉れり、生死に中の善生、最勝の生なるべし、最勝の善身を徒らにして露命を無常の風に任すること勿れ。

無常憑み難し、知らず露命いかなる道の草にか落ちん、身已に私に非ず、命は光陰に移されて暫くも停め難し、紅顔いづくえか去りにし、尋ねんとするに蹤跡なし、熟觀ずる所に往事の再び逢うべからざる多し、無常勿ちに到るときは國王大臣親じつ従僕妻子珍寶たすくる無し、唯獨り黄泉に趣くのみなり、己に随い行くは只是れ善惡業等のみなり。今の世に因果を知らず業報を明らめず、三世を知らず、善惡を辨まえざる邪見の黨侶には群すべからず、大凡因果の道理歴然として私なし、造惡の者は墮ち、修善の者は陞る、毫釐もたがわざるなり、若し因果亡じて虚しからんが如きは、諸佛の出世あるべからず、祖師の西來あるべからず。善惡の報に三時あり。一者順現報受、二者順次生受、三者順後次受これを三時という、佛祖の道を修習するには、其最初より斯三時の業報の理を効い驗らむるなり、爾あらざれば多く錯りて邪見に墮つるなり、但邪見に墮つるのみに非ず惡道に墮ちて長時の苦を受く。當に知るべし今生の我身式つ無し三つ無し、徒らに邪

見に墮ちて虚く悪業を感得せん惜からざらめや、悪を造りながら悪に非ずと思
い、悪の報あるべからずと邪思惟するに依りて悪の報を感得せざるには非ず。

第弐章 懺悔滅罪

佛祖憐みの餘り廣大の慈門を開き置けり、是れ一切衆生を證入せしめんが爲
なり、人天誰か入らざらん、彼の三時の悪業報必ず感ずべしと雖も、懺悔するが
如きは重きを轉じて輕受せしむ、又滅罪清淨ならしむるなり。然あれば誠心を專
らにして前佛に懺悔すべし、慙懣するとき前佛懺悔の功德力我を拯いて清淨な
らしむ、此功德能く無礙の淨信精進を生長せしむるなり、淨信一現するとき、自
他同じく轉ぜらるるなり、其利益普ねく情非情に蒙ぶるらしむ。其大旨は願わく
は我れ設い過去の悪業多く重なりて障道の因縁ありとも、佛道に因りて得道せ
りし諸佛諸祖我を愍みて業累を解脱せしめ、學道障り無からしめ、其功德法門普
ねく無盡法界に充滿彌綸せらん哀れみを我に分布すべし、佛祖の往昔は吾等が
當來は佛祖ならん。我昔所造諸惡號、皆由無始貧瞋癡、從身口意之所生、一切我今
皆懺悔、是の如く懺悔すれば必ず佛祖の冥助あるなり、心念身儀發露白佛すべし
發露の力罪根をして銷殞せしむるなり。

第三章 受戒入位

次には深く佛法僧の三寶を敬い奉るべし、生を易え身を易えても三寶を供養
し敬い奉らんことを願うべし、西天東土佛祖正傳する所は恭敬佛法僧なり。

若し簿福少徳の衆生は三寶の名字猶お聞き奉らざるなり、何に況や歸依し奉
ることを得んや。徒らに所逼を怖れて山神鬼神等に歸依し或は外道の制多に歸

依すること勿れ、彼は其歸依に依りて衆苦を解脱すること無し、早く佛法僧の三寶に歸依し奉りて衆苦を解脱するのみに非ず菩提を成就すべし。其歸依三寶とは正に淨信を専らにして或は如來現在世にもあれ、或は如來滅後にもあれ、合掌し低頭して口に唱えて云く。南無歸依佛、南無歸依法、南無歸依僧、佛は是大師なるが故に歸依す、法は良藥なるが故に歸依す、僧は勝友なるが故に歸依す、佛弟子となること必ず三歸に依る、何れの戒を受くるも必ず三歸を受けて其後諸戒を受くるなり、然あれば則ち三歸に依りて得戒あるなり。此歸依佛法僧の功德必ず感應道交する時成就するなり、設い天上人間地獄鬼畜なりと雖も感應道交すれば必ず歸依し奉るなり、已に歸依し奉るが如きは、生生世世在在處處に増長し必ず積功累徳し阿耨多羅三藐三菩提を成就するなり、知るべし三歸の功德其れ最尊最上甚深不可思議なりということ世尊已に證明いたします、衆生當に信受すべし。次には應に三聚淨戒を受け奉るべし。第一攝律儀戒、第二攝善法戒、第三攝衆生戒なり、次には應に十重禁戒を受け奉るべし。第一不殺生戒、第二不偷盜戒、第三不邪淫戒、第四不妄語戒、第五不・酒戒、第六不説過戒、第七不自讚毀他戒、第八不慳法財戒、第九不瞋恚戒、第十不謗三寶戒なり、上來三歸、三聚淨戒、十重禁戒、是れ諸佛の受持したまう所なり。受戒するが如きは三世の諸佛の所證なる阿耨多羅三藐三菩提金剛不壞の佛果を證するなり、誰の智人か欣求せざらん、世尊明かに一切衆生の為に示いたします、衆生佛戒を受くれば即ち諸佛の位に入る、位大覺に同うし已る眞に是れ諸佛の子なりと。諸佛の常に此中に住持たる各各の方面に知覺を遺さず、群生の長えに此中に使用する、各各の知覺に方面露れず、是時十方法界の土地草木牆壁瓦礫皆佛事を作すを以て其起す所の風水の利益に預る輩、皆甚妙不可思議の佛化に冥資せられて親き悟を顕わす、是を無為の功德とす、是を無作の功德とす、是發菩提心なり。

第四章 發願利生

菩提心を發すというは己れ未だ度らざる前に一切衆生を度さんと發願し營むなり、設い在家にもあれ、設い出家にもあれ、或は天上にもあれ、或は人間にもあれ、苦にありというとも、樂にありというとも、早く自未得度先度他の心を發せば已に一切衆生の導師なり、設い七歳の女流なりとも即ち四衆の導師なり、衆生の慈父なり、男女を論ずること勿れ、此れ佛道極妙の法則なり。

若し菩提心を發して後六趣四生に輪轉すと雖も其輪轉の因縁皆菩提の行願となるなり、然あれば従の光陰は設い空く過すというとも、今生の未だ過ぎざる際に急ぎて發願すべし、設い佛に成るべき功德熟して圓滿すべしというとも、尚お廻らして衆生の成佛得道に回向するなり、或は無量劫行ないて衆生を先に度して自らは終に佛に成らず、但し衆生を度し衆生を利益するもあり。

衆生を利益すというは四枚の般若あり、一者布施、二者愛語、三者利行、四者同事、是れ則ち薩の行願なり其布施というは貧らざるなり、我物に非ざれども布施を障えざる道理あり、其物の軽きを嫌わず、其功の實なるべきなり、然あれば則ち一句一偈の法をも布施すべし、此生佗生の善種となる、一錢一草の財をも布施すべし、此世佗世の善根を兆す、法も財なるべし、財も法なるべし、但彼が報謝を貧らず、自らが、力を頒つなり、船を置き橋を渡すも布施の檀度なり治生産業固より布施に非ざること無し。愛語というは衆生を見るに先ず慈愛の心を發し顧愛の言語を施すなり、慈念衆生猶如赤子の懐いを貯えて言語するは愛語なり、徳あるは讚むべし、徳なきは憐むべし、怨敵を降伏し君子を和睦ならしむること愛語を根本とするなり、面いて愛語を聞くは面を喜ばしめ、心を樂しくす、面わずして愛語を聞くは肝に銘じ魂に銘ず愛語能く廻天の力あることを學すべきなり利行というは貴賤の衆生に於きて利益の善巧を廻らすなり、窮龜を見病雀を見

しとき、彼が報謝を求めず、唯単えに利行に催おさるるなり、愚人謂わくは利佗を先とせば自からが利省れぬべしと、爾には非ざるなり、利行は一法なり、普ねく自佗を利するなり。同事というは不違なり、自にも不違なり、佗にも不違なり、譬えば人間の如來は人間に同ぜるが如し、佗をして自に同ぜしめて後に自をして佗に同ぜしむる道理あるべし、自佗は時に随うて無窮なり海の水を辭せざるは同事なり、是故に能水聚りて海となるなり。大凡菩提心の行願には、是の如くの道理静かに思惟すべし卒爾にすること勿れ、濟度攝受に一切衆生皆化を被ぶらん功德を禮拜恭敬すべし。

第五章 行持報恩

此發菩提心多くは南閻浮の人身に發心すべきなり、今是の如くの因縁あり、願生此娑婆國土し來れり、見釋迦牟尼佛を喜ばざらんや。静に憶うべし正法世に流布せざらん時は身命を正法の爲に據捨せんことを願うとも値うべからず、正法に逢う今日の我等を願うべし、見ずや佛の言わく無上菩提を演説する師に値わんには、種姓を觀ずること莫れ、容顔を見ること莫れ、非を嫌うこと莫れ、行いを考うること莫れ、但般若を尊重するが故に、日日三時に禮拜し、恭敬して更に患惱の心を生ぜしむること莫れと、今の見佛聞法は佛祖面々の行持より來れる慈恩なり、佛祖若し單傳せずば奈何にしてか今日に至らん、一句の恩尚お報謝すべし、況や正法眼藏無上大法の大恩これを報謝せざらんや、病雀尚お恩を忘れず三府の環能く報謝あり、窮龜尚お恩を忘れず餘不の印能く報謝あり。畜類尚お恩を報ず、人類争か恩を知らざらん。其報謝は餘外の法は中るべからず、唯當に日日の行持其法謝の正道なるべし、謂ゆるの道理は日日の生命を等閑にせず、私に費さざらんと行持するなり、光陰は矢よりも迅かなり、身命は露よりも脆し、何れ

の善巧方便ありてか過ぎにし一日を復び還し得たる、徒らに百歳生けらんは恨むべき日月なり悲むべき形骸なり、設い百歳の日月は聲色の奴婢と馳走すとも、其中一日の行持を行取せば一生の百歳を行取するのみに非ず、百歳の佗生をも度取すべきなり、此一日の身命は尊ぶべき身命なり、貴ぶべき形骸なり、此行持あらん身心自からも愛すべし、自からも敬うべし、我等が行持に依りて諸佛の行持見成し、諸佛の大道通達するなり、然あれば則ち一日の行持是れ諸佛の種子なり、諸佛の行持なり、謂ゆる諸佛とは釋迦牟尼佛なり釋迦牟尼佛是れ即心是佛なり、過去現在未来の諸佛供に佛と成る時は必ず釋迦牟尼佛と成るなり、是れ即心成佛なり即心成佛というは誰というぞと審細に参究すべし、正に佛恩を報ずるにてあらん。